

4.3 Samenvatting Sectorale Vraagsturing Leermiddelen PO/VO

Inleiding

Het primair onderwijs zorgt ervoor dat leerlingen de belangrijke basis krijgen die zij nodig hebben om als volwassene volwaardig mee te kunnen doen in de maatschappij. Omdat die maatschappij continu verandert, is het van groot belang dat ook het onderwijs daarop inspeelt.

Gezien de nog altijd toenemende digitalisering van de samenleving, spreekt het voor zich dat het onderwijs ook daar rekening mee houdt en digitale middelen ook zelf inzet om het onderwijs verder te blijven verbeteren en alles uit leerlingen te halen. Om leerlingen toe te rusten voor de 21^e eeuw is het noodzakelijk nog meer dan nu oog te hebben voor de individuele talenten van iedere leerling. Hiervoor zijn goed opgeleide leraren cruciaal: zij differentiëren in de les in instructie en in feedback. ICT kan hierbij ondersteunend werken: Digitale leermiddelen maken het steeds meer mogelijk om leerroutes beter aan te passen aan de individuele leerling en voor iedere leerling een eigen uitdaging te bieden.

Vrijwel alle scholen en schoolbesturen zijn zich aan het oriënteren op het invoeren van meer digitale leermiddelen in het onderwijsproces.¹ Waar scholen al werken met digitale leermiddelen, kent dat verschillende vormen: van 'elke leerling een eigen device' tot het ondersteunen van bijvoorbeeld het schoolvak wereldoriëntatie met de computer. Het is aan de school om eigen keuzes te maken, maar het vergt in alle gevallen langetermijninvesteringen en ook de omgeving van de school moet klaar staan om de scholen in staat te stellen digitale leermiddelen op grote schaal in te zetten. We willen tot een doorbraak komen. Daarvoor is meer gecoördineerde aanpak nodig.

Het is niet makkelijk om dat te realiseren. Het primair onderwijs en de aanbieders van leermiddelen hebben elkaar wat dat betreft in de greep. Scholen en hun besturen willen meer digitale leermiddelen inzetten maar vinden dat er te weinig aanbod is van de educatieve uitgeverijen om stappen te kunnen zetten. De uitgevers op hun beurt menen dat er te weinig vraag naar is om echt slagen te kunnen maken. Om een doorbraak te kunnen realiseren en meer massa te maken, moeten we eerst dat kip-ei-verhaal kunnen doorbreken en zorgen voor vraagsturing op de markt. Marktpartijen hebben aangegeven een dergelijke vraagsturing op prijs te stellen.

Maar schoolbesturen kunnen dat niet alleen. Daarom vraagt de PO-Raad haar Algemene Ledenvergadering om mandaat voor het voeren van een regierol hierbij. Daarbij hanteert de PO/Raad het programma van eisen 'Sectorale Vraagsturing Leermiddelen PO-VO' als leidraad.

¹ Uit de Vier in Balans Monitor 2013 blijkt dat 80% van de leraren en 90% van de schoolleiders in het PO en VO van mening zijn dat de inzet van ICT leidt tot beter inzicht in de prestaties van leerlingen. Ruim de helft van de leraren geeft aan dat door gebruik van ICT leerlingen betere resultaten behalen. (Vier in balans monitor 2013; De laatste stand van zaken van ict en onderwijs, Kennisnet 2013.)

Wat vooraf ging

Om tot vraagsturing te komen in een markt die tot dusver aanbod gestuurd is, heeft de PO-Raad op verzoek van de leden in 2013 een visie op de leermaterialenketen ontwikkeld. Die is uitgewerkt in een concept 'programma van eisen' (PvE). Hierin vraagt de sector om leer materiaal dat meer maatwerk in de scholen mogelijk maakt: Er zouden meer *kernmethoden* moeten komen, waarbij de scholen kunnen kiezen uit aanvullende materialen om aan specifieke wensen van specifieke groepen leerlingen tegemoet te komen. De PO-Raad heeft deze wens samen met de VO-raad bij de educatieve uitgeverij neergelegd. Door duidelijk te maken wat de eisen en wensen van scholen zijn, wordt de gehele keten in staat gesteld de door het onderwijs gewenste oplossingen te realiseren, was de gedachte.

De PO-Raad en VO-raad hebben het programma van eisen de afgelopen maanden verder uitgewerkt tot het document 'Sectorale Vraagsturing Leermiddelen PO/VO', Programma van Eisen (Zie bijlage).

Programma van Eisen (PvE)

De PO-Raad en VO-raad willen met het PvE richting geven aan de markt, op het niveau van de sectorraden. Het betreft dus vooral collectieve onderwerpen. Scholen zullen vanuit hun eigen visie op onderwijs en hun eigen situatie, prioriteiten en mogelijkheden, de verwerving van leermiddelen vorm moeten geven. Het PvE wil daar ondersteunend bij zijn door het creëren van goede voorwaarden, en door de positie van het onderwijs (en dus ook de scholen) als vragende partij te versterken.

De PO-Raad en VO-raad willen op het gebied van leermiddelen de marktwerking bevorderen. Meer marktwerking zorgt voor meer innovatie, meer keuze voor scholen en een betere prijs/kwaliteit-verhouding van de leermiddelen. De vraag- en aanbodzijde hebben beide een verantwoordelijkheid voor het bevorderen van een gezonde marktwerking. Er worden daarom aan beide partijen eisen gesteld. Voorbeeld van zo'n eis is dat de marktpartijen hun aanbod transparant maken. Producten/diensten moeten niet onnodig aan elkaar worden gekoppeld, en waar mogelijk afzonderlijk kunnen worden afgenomen.

Zeggenschap en governance

Het PvE kent een regierol toe aan de PO-Raad. Het vraagt daarom dat marktpartijen de PO-Raad in een vroegtijdig stadium inlichten over voorgenomen ontwikkelingen die marktwerking en marktcondities positief dan wel negatief kunnen beïnvloeden en/of grote aanpassingen vragen van de school(organisatie). De ervaringen met de invoering van Basispoort, een voorziening om toegang tot leer materiaal van verschillende (markt)partijen te regelen aan het begin van dit schooljaar, onderstrepen het belang hiervan.

Het is bij digitale leermiddelen verder belangrijk te regelen wie waartoe toegang heeft, zo stelt het PvE. Dat vraagt om identificatie (zoals gebruikersnaam) van personen. Ook moet kunnen worden vastgesteld of de identiteit hoort bij de betreffende gebruiker (authenticatie: bijvoorbeeld door een wachtwoord) en wat zij daarna mogen doen (autorisatie). De PO-Raad en VO-raad willen dat zodanig regelen dat het identificeren en authentifieren niet voor iedere toepassing weer hoeft plaats te vinden (single sign-on) met maximale borging van de privacy van de gebruiker.

Over de infrastructuur hiervoor (identity management) wil de sector zeggenschap. In het geval van Basispoort ontbrak die zeggenschap. Dat heeft veel leden verontrust.

De discussie over de positionering en inrichting van voorzieningen voor single sign-on wordt met marktpartijen verder gevoerd in het kader van het Doorbraakproject. In dat project proberen de PO-Raad en het bedrijfsleven met de ministeries van Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een doorbraak te realiseren als het gaat om het gebruik van digitale leermiddelen in het onderwijs.

Maatwerk en passend onderwijs

Om leerlingen meer maatwerk te kunnen bieden, is het verder wenselijk te kunnen variëren met leermiddelen en moeten leermiddelen van verschillende bronnen kunnen worden gecombineerd. Om dat mogelijk te maken, is het nodig dat leermaterialen meer als modules worden afgenomen en niet alleen als methode. Zowel scholen die een geïntegreerde methode willen gebruiken en scholen die zelf materiaal willen ontwikkelen of zelf een leerlijn willen samenstellen, profiteren daarvan. Het PvE beschrijft deze wens en wat ervoor nodig is om dat in de praktijk te kunnen gebruiken.

Daarbij is ook aandacht voor het speciaal onderwijs. Omdat de markt daarvoor relatief klein is en gedifferentieerd, ontwikkelen uitgeverij weinig materiaal hiervoor. Met de invoering van Passend onderwijs per 1 augustus van dit jaar, komen het speciaal en reguliere onderwijs dicht bij elkaar te staan. Dat biedt mogelijk een verbreding en vergroting van de markt omdat 'speciale' materialen ook relevant en bruikbaar kunnen zijn voor leerlingen in het reguliere onderwijs. Voor marktpartijen kan het daarom interessant zijn materialen te leveren die zowel in speciaal als regulier onderwijs bruikbaar zijn. Met een ruime en gevarieerde collectie ondersteunende en aanvullende leermaterialen hebben leraren meer mogelijkheden het onderwijs af te stemmen op het ontwikkelingsperspectief van de leerlingen, en daarmee passend onderwijs te bieden. Eis aan de leermiddelenketen is daarom dat partijen die leermaterialen en toetsen ontwikkelen voor gebruik in het speciaal onderwijs zorgen dat deze materialen passen bij de karakteristieken van de leerlingen in dat onderwijs.

Privacy

Met het toenemende gebruik van digitaal materiaal ontstaan er ook steeds meer gegevens over de voortgang van de leerling. Het is wenselijk de mogelijkheden van deze groeiende hoeveelheid gegevens te benutten om meer maatwerk te bieden, maar daarbij tegelijk maatregelen te nemen om de privacy van leerlingen en docenten te kunnen waarborgen. Het PvE bevat eisen om dat fundamenteel te regelen. Daarnaast willen de sectorraden dat gegevensuitwisseling in de leermiddelenketen zo veel mogelijk wordt vorm gegeven op basis van de principes van privacy by design. Dit betekent onder meer dat privacy is geïntegreerd in het ontwerp en de architectuur van ICT-systemen. Het moet een gebalanceerd stelsel zijn dat ketenpartijen voldoende mogelijkheden biedt om persoonsgegevens te verwerken, op een manier die privacy waarborgt. Dit principe is met name van toepassing op de infrastructuur van het hiervoor genoemde identity management.

Eisen aan de school zelf

Om op school meer maatwerk te kunnen bieden, moet een schoolbestuur ook zelf zaken regelen. Die moet onder meer zorgen voor een goede infrastructuur en professionalisering van docenten. Ook moeten scholen er zelf voor zorgen dat de privacy van de eigen administratie is gewaarborgd.

Eerste effecten

De regierol die de sectorraden het afgelopen jaar al hebben gepakt, werpt zijn vruchten af. Sinds het opstellen van het concept-PvE is er veel veranderd. In tegenstelling tot een jaar geleden, zien de verschillende marktpartijen schoolbestuurders inmiddels als belangrijke en beslissende gesprekspartner. De PO-Raad wordt gezien als vertegenwoordiger van de sector.

De Groep Educatieve Uitgeverijen (GEU) voert inmiddels een overleg op strategisch niveau met de PO-raad, in lijn met het PvE. Onderwerp is bijvoorbeeld het tot stand brengen van een privacy convenant in de keten, en de eisen die moeten worden gesteld aan de ICT-infrastructuur in de school. Ook Basispoort voert inmiddels een overleg op bestuurlijk/strategisch niveau met de PO-Raad, in lijn met het PvE. Zo legt men de vervolgplannen en de gebruiksvoorwaarden nu aan de PO-Raad voor.

Marktpartijen werken in het Doorbraakproject mee aan de concretisering en uitwerking van de eisen uit het PvE.

Al deze ontwikkelingen bieden goede perspectieven voor het voortzetten van de regierol van de PO-Raad en VO-raad en het bereiken van een doorbraak in het gebruik van digitale leermiddelen.